

Het Wieland Wagner Symposium op 28 januari 2017 in het Goethe-Institut

verslag door Pieter van den Hout

Voorzitter Leo Cornelissen meldt in zijn welkomstwoord dat dit de eerste keer is dat het Wagnergenootschap een dagsymposium organiseert. Naast de aanwezige leden heet hij ook de mensen welkom die geen lid zijn, en natuurlijk de sprekers, in het bijzonder dr. Josef Lienhart, Gründungspräsident van het Richard-Wagner Verband international e.V., die voor zijn voordracht speciaal uit Duitsland is gekomen. In de aankondiging staat overigens de sterfdatum van Wieland Wagner foutief vermeld: hij is niet op 17 oktober 1965, maar op 17 oktober 1966 overleden.

Dr. Josef Lienhart

Op het symposium komen vier sprekers aan het woord. Lid van het genootschap Michael Eisenblätter spreekt over zijn ervaringen met Wieland Wagner in Bayreuth en Stuttgart. Dr. Josef Lienhart gaat aan de hand van foto's en geluidsopnamen in op de regie en ensceneringen van Wieland Wagner in *Parsifal*, *Der fliegende Holländer*, *Lohengrin* en *Tannhäuser*. Dramaturg en auteur Willem Bruls gaat in op Wieland Wagners "Werdegang", diens ontwikkeling. Met een kritische blik kijkt Bruls naar de paradoxen en dilemma's in het kunstenaarsleven van Wieland Wagner. Dramaturg, operacriticus en literatuurdocent Paul Korenhof gaat als laatste spreker in op de operaregie van Wieland Wagner, waarbij hij de manier van regisseren van Wieland Wagner in zijn tijd plaatst en afzet tegen latere regies en ensceneringen.

Michael Eisenblätter

Michael besteedt in zijn voordracht bijzondere aandacht aan zijn persoonlijke omgang met Wieland Wagner, die hij min of meer bij toeval leerde kennen. Michaels moeder zong elk jaar in het koor tijdens de Festspiele en al in 1951 nam zij hem mee naar Bayreuth, een saai provinciestedje en niet echt een plek waar een kind graag zijn zomervakantie doorbracht. Met moeder logeerde hij in

hetzelfde hotel waar ook Astrid Varnay en haar man Hermann Weigert verbleven, die hem onder zijn hoede nam. Weigert nam hem mee op wandelingen en liet hem meedoen als er Skat werd gespeeld met de hoteleigenaar. Op een middag in 1952 wilde Weigert Skat spelen met Hans Knappertsbusch maar ze kwamen een speler tekort. Michael werd toen opgetrommeld als derde man en tot groot plezier van Varnay werd Knappertsbusch – een notoir slecht verliezer – door haar man en die net tienjarige snotneus behoorlijk ingemaakt. Michaels 'reputatie' in Bayreuth was gevestigd.

Michael: 'Dat was ook Wieland ter ore gekomen, eveneens een regelmatige Skatpartner van Weigert, aan wiens hand ik dan ook voor het eerst huize Wahnfried binnenstapte, zwaar onder de indruk van de plek op zich en natuurlijk van het fascinerende charisma van Wieland. [...] En die bewuste dag in augustus '52 kwamen wij op de thuisweg ook Wielands moeder tegen, de enige keer dat ik Winifred Wagner een hand heb mogen geven'.

Door toedoen van zijn moeder kwam Michael in het kinderkoor van Oper Stuttgart terecht. Zijn toneeldebuut maakte hij in 1950 als een van de vier edelknaapjes in *Tannhäuser* ('Wolfram von Eschenbach beginne'). In 1954 zag hij het complete werk voor het eerst, met veel uit Stuttgart bekende zangers zoals Greindl en Traxl. Michael: 'Echter mijn absolute favoriet was de Elisabeth, een mooie elegante dame met een schitterende stem. Ze kwam uit een obscuur landje langs de Noordzeekust, sprak Duits met een grappig accent en zou twee maanden later in Wielands eerste enscenering in Stuttgart komen zingen en heette Gré Brouwenstijn.'

Ook in Stuttgart drong Michaels faam als Skatspeler snel door en samen met Walter Aign en Wieland 'klopte hij er menig rondje'. Terzijde merkte Michael nog op dat hij pas veel later doorkreeg dat Aign een oudere halfbroer van Wieland was al heeft hij hem dat nooit zelf kunnen vragen. Behalve als medespeler bij het kaarten leerde Michael de persoon Wieland van nabij kennen via diens minnares

Jan-Paul van Mantgem en Michael Eisenblätter halen herinneringen op aan Bayreuth en natuurlijk ook aan Jan-Pauls moeder Gré Brouwenstijn

Anja Silja die nauwelijks ouder was dan Michael toen zij een relatie met Wieland kreeg en beiden werden goede vrienden. Maar toch bleef Wieland voor Michael grotendeels een enigma. Zijn verleden en gevoelens daarover hield hij angstvallig voor iedereen verborgen. In de woorden van Anja Silja: ‘Wieland hield alles binnen en toen het er eindelijk uitkwam bleek het een tumor te zijn’.

Voor het meer inhoudelijke deel van de voordracht van

Michael Eisenblätter verwijs ik naar het vorige nummer van Wagner Kroniek: *In Memoriam Wieland Wagner* (Wagner Kroniek 56/5, december 2015, of <http://www.wagnergenootschap.nl/artikelen/198-in-memoriam-wieland-wagner-door-michael-eisenbla-tter/file>). De lezingen van Willem Bruls en Paul Korenhof zijn elders in deze Wagner Kroniek opgenomen.

Josef Lienhart

Dr. Lienhart houdt een voordracht om naar te kijken: hij toont een groot aantal foto's van ensceneringen van Wieland Wagner, waarbij hij een toelichting geeft. Wieland Wagner is volgens Lienhart voor de Bayreuther Festspiele van groot belang geweest en hij is een van de belangrijkste regisseurs van de vorige eeuw.

Hoewel Wieland Wagner de voorkeur gaf aan zwart/wit foto's van zijn ensceneringen, maakte een fotograaf ook opnamen in kleur. Op die uit een privé-collectie afkomstige beelden, is te zien hoe abstract de decors waren, hoe Wieland op een bankje of trap na afzag van decoratie. Voorts is te zien hoe rood en blauw licht steeds meer bepalend werden voor de vertelling van het verhaal en de typering van de personages. De techniek met spotlights verbeterde aanzienlijk tijdens zijn regieloopbaan. In zijn toelichting op Wieland Wagners regie van *Parsifal* wijst Lienhart op het gebruik van het licht in de tweede akte: als Kundry leidt is er rood licht, als Parsifal leidt is het licht blauw. In 1962 regisseert Wieland Wagner *Tristan und Isolde*, een van diens belangrijkste regies. In de tweede akte van dit muziekdrama maakt Wieland Wagner gebruik van rood als kleur van de Leidenshaft. Ook uit Wielands tweede Bayreuther *Ring* laat Lienhart de nodige beelden zien.

Na afloop van Lienharts lezing meldt de voorzitter dat veel van de getoonde beelden tot voor kort onbekend voor ons waren. Dr. Lienhart heeft echter de kleurenopnamen ter beschikking gesteld aan Oswald Bauer voor diens grote 'Geschiedenis van de Bayreuther Festspiele'. Dat maakt het extra de moeite waard dit monumentale werk aan te schaffen.

Aan het einde van de dag, na afloop van de lezingen, speelt Camiel Boomsma aan de vleugel de *Trauermarsch* uit *Götterdämmerung*, en *Prélude* en *Liebestod* uit *Tristan und Isolde*.

Ter afsluiting van deze zeer informatieve dag bedankt de voorzitter de sprekers en de pianist met voor ieder een presentje. De aanwezigen worden tot slot uitgenodigd voor een drankje.

Een bedankje na afloop. Vlnr Paul Korenhof, Camiel Boomsma (in het licht van de beamer), Josef Lienhart en Michael Eisenblätter. Willem Bruls moest eerder weg.